

Utegne postati bumerang

Vsaj trije dogodki so v letošnjem septembru vzbudili pozornost slovenske narodne manjšine v Italiji. Na začetku meseca je priredil v Trstu tiskovno konferenco senator Lucio Toth, predsednik »Vsedržavnega združenja Julijska krajina in Dalmacija«. Nastopil je kot član posvetovalne komisije, ki sodeluje z italijansko delegacijo na pogajanjih za »nadgradnjo« (kot pravijo v Ljubljani) Osimskih sporazumov. »Če bo znala naša država — je dejal — zavarovati svoje interese na območju ob vzhodni državni meji, bo dokazala svojo življenjskost; v nasprotnem primeru bodo doživele zmagoslavje razne lige. Od rešitve tega vprašanja je odvisen sam obstoj Italije kot narodne države«. Senator ni govoril o »nadgradnji« Osimskih sporazumov, temveč o njegovi REVIZIJI, češ da sta »Slovenija in Hrvaška kršili ta mednarodni dogovor, ko sta začrtali mejo, ki je razdelila Istro in tamkajšnjo italijansko skupnost na dva dela«. Revizija Osima pa zadeva — je naglasil senator Toth — tudi prihodnost Trsta in Gorice, ki morata »spet dobiti svoje naravno zaledje, to pa sta Istra in Reka«. Govornik je na koncu zahteval, naj pogajanja potekajo hkrati s Slovenijo in Hrvaško, ker da je treba predvsem zavarovati enotnost italijanske narodne skupnosti.

Drug omembe vreden dogodek v Trstu je bila okrogla miza, pri kateri so sodelovali znani predstavniki italijanskega nacionalizma (Agnelli, De Vidovich in drugi) ter soglasno poudarjali, da je treba »Istro in Dalmacijo iztrgati iz krempljev nemškega gospodarskega imperializma in z balkanskega vplivnostnega območja ter ju priključiti romanskemu-mediteranskemu področju«. Prvi pogoj za kakršnokoli sodelovanje s Slovenijo pa je po njihovem revizija Osima.

Tretji dogodek je predstavljalo 40. zborovanje dalmatinskih pribežnikov v Trstu. Na zborovanju je med drugimi nastopil odvetnik Paolo Sardos Albertini, ki je bil na letošnjih upravnih volitvah v Trstu izvoljen za predsednika pokrajine. (Svoje dolž-

DRAGO LEGIŠA

Dogodki v Varšavi in Moskvi le uvod v nove spremembe?

Presenetljivi izid državnozbornih volitev na Poljskem in razpust kongresa ljudskih poslancev in vrhovnega sovjeta v Moskvi sta še vedno v središču pozornosti svetovne javnosti. Glede na dogajanje na Poljskem se marsikdo upravičeno vprašuje, kako je mogoče, da so bivši komunisti postali na svobodnih volitvah stranka

rici tamkajšnji Inštitut za mednarodno sociologijo (ISIG). Na simpoziju je svetovno znani sociolog, Norvežan Johan Galtung, ki je tudi svetovalec pri Združenih narodih, govoril o temi: »Vzhodna Evropa in bivša Sovjetska zveza sta že ali bosta postali Tretji svet štev. 2?« Svetovni gospodarski in politični sistem ima po njegovem

relativne večine v deželi, ki ima nesporno največ zaslug za zlom komunizma in katere prebivalci so v ogromni večini praktični katoličani in je njihov rojak že 15 let Petrov naslednik v Rimu.

Prav tako upravičeno se marsikdo po svetu vprašuje, ali res ni bilo mogoče z zakonitimi sredstvi rešiti hude politične in institucionalne krize v Ruski federaciji, ne pa izdati ukrep, ki pomeni grobo kršitev ustave in ki ga je treba v pravnem pogledu smatrati za državni udar. Res je, da je bilo stanje v federaciji nevzdržno, ker je bil dvodomni parlament (kongres ljudskih poslancev in vrhovni sovjet) odraz starega komunističnega reda, medtem ko je bil predsednik Boris Jelcin redno izvoljen na demokratičnih volitvah, tako da povsem legitimno zaseda najvišje mesto v državi. Razpis državnozbornih volitev je bil tudi zato politično nujen, ker je dosedanji parlament preprečeval oziroma oviral izvajanje politike reform, za katere se zavzemata predsednik Jelcin in njegova vlada.

K razumevanju silno zapletenega stanja ne samo v obeh omenjenih državah, temveč na evropskem Vzhodu na splošno, more po našem prispevati pogled na potek simpozija, ki ga je priredil sredi letošnjega septembra v Go-

trenutno dve središči in dve periferiji. Središči sta Zahod z ZDA in EGS na eni, Daljni vzhod s Kitajsko, Japonsko, Korejo itd. na drugi strani. Prvo periferijo predstavlja tradicionalni Tretji svet od Afrike do Latinske Amerike, no-

Iz vsebine:

H.J.: Pogovor z avtorico knjige o taborišču v Gonarsu prof. Nadjo Pahor Verri (str. 3)

Janko Jež: Še o prostovoljni predaji Trsta Avstriji (str. 5)

Predstavili so novo gledališko sezono SSG (str. 6)

Zborovanje na Opčinah o usodi Glasbene matice (str. 5)

va pa naj bi bile vse bivše komunistične države. Vzhodnoevropske države imajo zaradi zrušenja berlinskega zidu in začetka gospodarskih reform čedalje bolj podrejeno vlogo na svetovnih tržiščih, saj tu prihajajo v poštev le kot dobaviteljce cenene delovne sile in surovin razvitim zahodnim ekonomijam in tistim na Daljnem vzhodu.

Sociolog Galtung poudarja, da postaja stanje v bivših komunističnih državah čedalje bolj kočljivo in zaskrbljujoče, ker se reforme

D.L. ■■■► 2

Pred strankinim tržaškim pokrajinskim kongresom Slovenska skupnost je sredstvo, ki je na voljo celotni manjšini

Volilna povezovanja, problemi naše narodnostne skupnosti v novih razmerah ter naše nastopanje kot učinkovit politični subjekt na mednarodni, vsedržavni in na krajevni ravni bodo glavne teme tržaškega pokrajinskega kongresa Slovenske skupnosti, ki bo v nedeljo, 3. oktobra, na Pomorski postaji v Trstu. Kongres je bil sklican nekoliko predčasno, ker so na obzorju nove pomembne upravne volitve v tržaški, devinsko-nabrežinski in miljski občini ter v rajonskih svetih. Predvsem bo treba odločati, nam je povedal pokrajinski tajnik Ssk Martin Breclj, kako nastopati na teh volitvah, ter razmisliti s kom in na kakšen način so možne povezave z drugimi strankami. »Doslej je

Ssk na upravnih volitvah vedno nastopala praviloma s samostojnimi listami, nova volilna zakonodaja pa tega ne dopušča več. Vsekakor si bomo še naprej prizadevali za priznanje pravice do zaječnega zastopstva, mimo tega pa moramo v neke volilne povezave, ki so seveda možne samo s tistimi, ki so pokazali občutljivost za manjšinsko problematiko.«

Na kongresu bo govor tudi o drugih odprtih vprašanjih naše manjšine, predvsem o zahtevi po globalnem zaščitnem zakonu, je še dejal Breclj. »Pomembno novost predstavlja dejstvo, da je bil končno sestavljen skupni manjšinski osnutek za ta zakon. Pobudo za osnutek je dala Slovenska

■■■■► 2

RADIO TRST A

■ ČETRTEK, 30. septembra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Duh časa in čar odra v spominih Jožeta Babiča; 9.00 IZ STUDIA Z VAMI: 10.00 Poročila; 11.30 Lev Nikolajevič Tolstoj: »Vojna in mir«; 11.45 Okrogla miza; 12.45 Cecilijanka 1992: pevška skupina Sovodenska dekleta, vodi Sonja Pelicon; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 15.30 Mladi val; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba; 18.00 Dopisnice z najbližnjega vzhoda.

■ PETEK, 1. oktobra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Duh časa in čar odra v spominih Jožeta Babiča; 9.00 IZ STUDIA Z VAMI: 10.00 Poročila; 11.30 Lev Nikolajevič Tolstoj: »Vojna in mir«; 11.45 Okrogla miza; 12.45 Cecilijanka 1992: mešani zbor Štandrež vodi Valentina Pavio; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Otroški kotiček: »Draga babica...«; 14.30 Krajevne stvarnosti: Od Milj do Devina; 15.30 Mladi val; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba; 18.00 Kulturni dogodki.

■ SOBOTA, 2. oktobra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 9.00 Male skrbi — veliko veselje; 10.00 Poročila; 11.35 Lev Nikolajevič Tolstoj: »Vojna in mir«; 12.00 Krajevne stvarnosti: »Ta rozajanski glas« — oddaja iz Režije; 12.45 Krajevne stvarnosti: Glasnik Kanaške doline; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Krajevne stvarnosti: Nediški zvon; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba; 18.00 Mario Uršič: »Franc in njegovi«.

■ NEDELJA, 3. oktobra, ob: 8.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.30 Kmetijski tednik; 9.00 Sv. maša iz župnijske cerkve v Rojanu; 9.45 Pregled slovenskega tiska v Italiji; 10.00 Mladinski oder: »Skrivnost fantomskega vlaka«; 11.45 Vera in naš čas; 12.00 Vera in naš čas; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Dante Alighieri: »Božanska komedija: Pekel«; 17.30 Krajevne stvarnosti: Z naših prireditvev.

■ PONEDELJEK, 4. oktobra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila; 8.10 Iz Četrtekov srečan: dr. Branko Agnelet; 9.00 IZ STUDIA Z VAMI: 10.00 Poročila; 11.30 Lev Nikolajevič Tolstoj: »Vojna in mir«; 11.45 Okrogla miza; 12.45 Cecilijanka 1992; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Kmetijski tednik; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Otroški kotiček: »Profesor Ficko in gospod Packo«; 15.00 Panta rei; 15.30 Mladi val; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba; 18.00 Niti raj niti pek — Amerika.

■ TOREK, 5. oktobra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Svojo poslednjo voljo pri zdravi in čisti pameti izrekam; 9.00 IZ STUDIA Z VAMI: 10.00 Poročila; 11.30 Lev Nikolajevič Tolstoj: »Vojna in mir«; 11.45 Okrogla miza; 12.45 Cecilijanka 1992: mešani zbor Podgora vodi Mirko Špacapan; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 16.00 Mladi val; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba; 18.00 Dante Alighieri: »Božanska komedija: Pekel«.

■ SREDA, 6. oktobra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Obzornik; 9.00 IZ STUDIA Z VAMI: 10.00 Poročila; 11.30 Lev Nikolajevič Tolstoj: »Vojna in mir«; 11.45 Okrogla miza; 12.45 Cecilijanka 1992: moški zbor Skala iz Gabrij vodi Rozina Konjedic; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Krajevne stvarnosti: Na goriškem valu; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Krajevne stvarnosti: Na goriškem valu; 15.30 Mladi val; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba; 18.00 Moja srečanja z ljudmi v stiski.

Dogodki v Varšavi in Moskvi...

silno počasi izvajajo, ker ni tuje ga kapitala in ker ima še vedno zelo važno besedo stara nomenklatura. V teh deželah se življenjska raven niža, narašča brezposelnost, kriminalnost je vedno večja, etnični konflikti so čedalje hujši in sploh ni znaka kakega gospodarskega izboljšanja. Če bo takšno stanje še trajalo, niso izključeni avtoritarni preobrati in celo pravi državni udari. Ti pa bi čez noč odpravili pridobitve, ki so bile dosežene s tolikšnimi težavami in žrtvami.

Kakšne naj bodo rešitve? Galting pravi, da Zahod ne sme biti takšen sebičnež in oportunist, da ne bi Vzhodu ponudil sodelovanja, katerega glavni cilj naj ne bo le pridobivanje novih trgov za zahodne proizvode; z naglim tehnološkim prilagajanjem naj postanejo vzhodnoevropske države predvsem konkurenčne na mednarodnih tržiščih. Države na evropskem Vzhodu pa naj ne silijo toliko v Evropsko skupnost, saj je pot integracije negotova in tudi draga. Z integracijo bi te države — trdi norveški sociolog — verjetno dokončno zapečatile svoj periferični status, medtem ko bi se jim raje splačalo krepiti medsebojne odnose z ustanovitvijo lastne avto-

nomne skupnosti za gospodarske in druge izmenjave.

Na simpoziju v Gorici je nastopil tudi prof. Gianquinto z univerze v Bologni s predavanjem o možnih političnih spremembah oziroma o možnih oblikah in vsebinah takih sprememb v bivših komunističnih državah. Tako je omenil predvsem možnost množičnih preseljevanj ljudstva, premikanje meja in zamenjave političnega predstavnštva. Spremembe so po njegovem pozitivne in negativne. Če se število akterjev večja, če se krepi politični pluralizem, so spremembe pozitivne, če pa se drastično poenostavlja politični scenarij in se število akterjev manjša, so spremembe negativne. Predavatelj je zaključil z ugotovitvijo, da je danes dejansko nemogoče natančno predvideti posledic sprememb, ki so v teku. Pot je odprta za obe rešitvi, je dejal, pri čemer ni izključil Italije!

* * *

V vrhu zasebne televizijske mreže Telequattro je prišlo do velikih sprememb, saj ima novega lastnika, upravnika ter glavnega in odgovornega urednika. Lastnik je sedaj skupina tržaških podjetnikov, z upravnimi zadevami se bo ukvarjal Gianfranco Rotta, odgovorni urednik pa je častnik Gualberto Nicolini.

Utegne postati...

nosti je opravljal le nekaj dni, ker je ustavno sodišče kasneje volitve razveljavilo zaradi nekaterih nepravilnosti pri predložitvi kandidatnih list, o čemer pa bo še sklepal državni svet, ker je izvoljeni predsednik vložil priziv zoper razsodbo upravnega sodišča. »Zdaj gre za to — je naglasil — da smo spet fizično in kulturno prisotni na tem ozemlju (v Dalmaciji op. pisca). Toda za dosego tega cilja je nujna odločna politika italijanske vlade, ki si mora prizadevati, da se bo Jadran iztrgal iz balkanskega kaosa in se priključil našemu vplivnostnemu območju. Barbarsko nasilje povojnih ideologij je uničilo romansko-mediteransko civilizacijo v Dalmaciji, izginotje tega nasilja pa je v tem trenutku premisa za obnovo te civilizacije«.

Na začetku smo napisali, da se ti dogodki tičejo naše slovenske narodne manjšine v Italiji. Tičejo se nas zato, ker se o naših odprtih vprašanjih molči kot grob in se s tem potrjuje stališče, da je Italija že uredila položaj naše in drugih manjšin; hkrati se postavlja na zatožno klop naša matica. Dvomimo pa, da bo takšno vedenje obrodilo sadove in ne morda delovalo kot bumerang.

Evropski izziv manjšini

Slovenski zamejski tisk je dal dostojen poudarek nedavnem obisku delegacije Slovencev iz naše dežele pri evropskih organih v Strasburgu. S tem se je pokazalo, da z zanimanjem spremlja vse javno delovanje naših političnih in drugih javnih dejavnikov v skrbi za kar se da uspešen boj v perspektivi manjšinske zaščite. Obisk v evropskem parlamentu in Evropskem svetu je imel svoj edinstven pomen, saj obe ti politični telesi danes pomenita vrh v stopnji evropske integracije.

Ne smemo pri tem tudi pozabiti, da smo zamejski Slovenci že dolga leta aktivno sodelovali — v mejah možnosti — na poti v Evropo. To še zlasti skupno z drugimi manjšinskimi strankami od leta 1979 dalje, namreč od priprav na prve evropske volitve. Drugo leto bodo na vrsti že četrte neposredne volitve evropskih poslancev. Jasno je, da so slovenski predstavniki v okviru slovenske akcije vedno zagovarjali tudi na tem področju samostojen nastop. In tak je tudi dejansko bil, tudi v skupnih nastopih na volilnih listah, še posebej zadnjih tudi s slovensko lipovo vejico. Pri vsem tem pa smo poleg samih volilnih prizadevanj delali in še delujemo znotraj manjšinske politične povezave v Evropski svobodni zvezi (ALE) in to kljub določenim notranjim krizam v listi Federalizem. V tem sodelovanju je Ssk vedno opozarjala na nezadovoljivo stanje Slovencev v Italiji in prikazovala zahtevo po zaščitnem zakonu s strani Italije. Prav tako je v letih borbe za slovensko suverenost in nato v pričakovanju priznanja predvsem poudarjala potrebo, da politična Evropa med prvimi prizna novo slovensko državnost in se zavzame za njen bodoči vstop v Evropsko gospodarsko skupnost. Prvi koraki so sedaj že opravljeni, republika Slovenija je mednarodno priznana in letos je vstopila v Evropski svet. Tako v Strasburgu že plapolata slovenska zastava pred Palačo Evrope in s tem Slovenija enakovredno sedi v sklopu trideset drugih evropskih držav!

Posebej za našo manjšinsko stvarnost pa so potrebne še nadaljnje akcije v teh evropskih prizadevanjih. Slovenska skupnost mora na to misliti tudi v luči prihodnjih evropskih volitev, kjer bo gotovo našla pravilno izbiro v manjšinskem sodelovanju Evrope. O vsem bo končno tekla beseda na bližnjem zasedanju ALE, ki bo prihodnji mesec v Veliki Britaniji. Zato mora biti tudi tu Ssk aktivno prisotna!

a. b.

* * *

V ponedeljek, 27. septembra, so se začeli jutranji tečaji Slovenskega deželnega zavoda za poklicno izobraževanje. To velja za 1. in 2. letnik tečaja za kuharje in za uradnike. Kdor se še ni vpisal, lahko to stori še prihodnji mesec. Ostali tečaji zavoda se bodo začeli oktobra.

Slovenska skupnost...

skupnost. Sedaj ga bo treba čimprej predložiti parlamentu ter pritisniti na vsedrjavni in mednarodni ravni, posebno v tem trenutku, ko so v teku pogovori med Slovenijo in Italijo. Vendar pa moramo »pripraviti teren« za dosego svojih ciljev tudi na krajevnih ravni.

Kot je še povedal pokrajinski tajnik Ssk pa poleg vsega tega obstaja tudi potreba, da manjšina nastopa kot politični subjekt, da ima torej tudi neko politično organizacijo. »Slovenska skupnost je sredstvo, ki je manjšini na voljo«, je poudaril. »Razmisliti bi bilo treba o tem, da bi se celotna manjšina bolje organizirala in uredila notranje odnose. Še vedno namreč obstajajo monopoli, neuravnovešeno stanje in to gre na škodo celotne narodnostne skupnosti.«

Po vsej verjetnosti udeleženci kongresa ne bodo mogli v enem dnevu izčrpati vse tako obsežne problematike in obenem tudi izvoliti novo vodstvo, člane pokrajinskega sveta itd., pač pa bodo največ časa posvetili najnujnejšim vprašanjem, ki so povezani z bližnjimi novembrskimi upravnimi volitvami. Zato naj bi se kongres nadaljeval po tej preizkušnji.

Pogovor z avtorico knjige »Onkraj žice« Nadjo Pahor Verri

Tragedija gonarskega taborišča v spominih bivših internirancev

Resnico o gonarskem taborišču, kako so ljudje živeli v njem in kako umirali, je v zajetni in natančno dokumentirani knjigi, ki je zahtevala dobri dve leti trdega dela, napisala prof. Nadja Pahor Verri, do letošnjega 1. septembra profesorica slovenščine in zgodovine na tržaškem trgovskem zavodu Žiga Zois. Delo ima naslov »Oltre il filo« (Onkraj žice) in vsebuje pričevanja 36 slovenskih in italijanskih bivših internirancev in ječarjev. Kot je avtorica sama poudarila, se je v svoji nekaj manj kot 270 strani obsegajoči knjigi izogibala osebnim komentarjem dogodkov. V delu so torej izključno gola dejstva, tako da si lahko vsak bralec sam ustvari vtis o zgodovini taborišča.

»Oltre il filo« je napisana v italijanščini, saj je nastala na prošnjo občine Gonars, vendar je večina gradiva zbranega v slovenščini. Avtorica je vse tekste sama prevedla v italijanščino. Knjigo bi bilo torej mogoče objaviti tudi v slovenskem jeziku, če bi se seveda našel založnik. Na željo prof. Pahor pa je njena uvodna misel v knjigi napisana v obeh jezikih. V njej beremo: »Ob delu me je stalno spremljala misel, ki jo ob sklepu posredujem: če so v preteklosti zmotna stališča človeka vodila v pogubo, naj se bodoči rodovi izkažejo v oblikovanju sveta, v katerem naj prevladujejo spoštovanje, nesebičnost in ljubezen — plemenite in moralne vrline človeške dostojanstvenosti.«

Knjigo o gonarskem koncentracijskem taborišču so predstavili v nedeljo, 26. septembra, na spominski svečanosti. O nastanku dela in njegovi vsebini smo se pogovorili z avtorico prof. Nadjo Pahor Verri.

Prof. Nadja Pahor Verri

Kako je do realizacije dela »Oltre il filo« sploh prišlo? V uvodu smo povedali, da Vam je raziskavo naročila gonarska občina...

Res je. Na občini Gonars so me zaprosili, da bi stopila v stik s preživeliimi osebami, ki so bile zaprte v taborišču. Tako se je začelo moje iskanje po arhivih v Trstu, Gorici, Vidmu in Ljubljani. Izkazalo se je, da zadeva ni lahka, saj je o Gonarsu kaj malo napisanega. Najprej sem stopila v stik z bivšimi interniranci z Vrhniške — vrhniška občina je namreč pobratena z gonarsko — potem pa sem prišla tu-

Zveza Slovenske Katoliške Prosvete bo izdala zbirko del goriškega skladatelja **Mirka Rennerja**. Kdor ima ali ve za kako njegovo delo, je naprošen, da bo sporočil do 31. oktobra na naslov Zveze, Viale XX settembre, 85 — 34170 Gorica ali telefonsko na številko 0481/532163. Zveza se že vnaprej zahvaljuje za sodelovanje.

di do drugih jetnikov in ječarjev tako iz Slovenije kot tudi z Italije. Najprej sem nameravala napisati obsežnejšo študijo, vendar pa se je v dveh letih nabralo toliko gradiva, da ga je bilo dovolj za celo knjigo.

O taborišču v Gonarsu je tudi naša javnost premalo informirana. Kakšne so bile življenjske razmere v tem taborišču?

Večina internirancev, ki sem jih intervjuvala, je povedala, da v Gonarsu le ni bilo tako hudo kot v nemških lagerjih, saj jetnikov niso mučili. Od več kot 5 tisoč ujetnikov jih je umrlo 453, večinoma Slovencev in Hrvatov, vzrokov teh smrti pa ne gre pripisati grobem ravnanju, pač pa so umirali predvsem zato, ker so bili podhranjeni. Povedati je tudi treba, da je bilo veliko ljudi prišlo z Raba in mnogi so bili že hudo bolni, ker so dalj časa živeli pod šotori v času nenehnega deževja. Večina teh je zbolela za pljučnico, bronhitisom in drugimi boleznimi. Tudi v Gonarsu pa so bolni jetniki dobili slabo hrano. Kot je izjavil preživeli italijanski vojaški zdravnik Mario Cordaro, bi se bili mnogi interniranci lahko rešili, če bi intendenca druge armade in poveljstvo taborišča pravočasno upoštevala navodila vrhovnega vojaškega poveljstva in dala internirancem ustrežnejšo hrano. Zdravniki v taborišču so namreč zaprosili za to. Če bi bila hrana boljša, potem v Gonarsu ne bi bilo 453 mrtvih, ampak veliko manj. Verjetno pri tem ni šlo za malomarnost, ampak je bilo to storjeno namenoma. V tem je tudi tragedija Gonarsa.

Kaj so Vam povedali bivši interniranci, s katerimi ste stopili v stik?

Povedali so mi — vse to je napisano v knjigi — kako je prišlo do njihove aretacije in zakaj so jih odpeljali v Gonars. Šlo je za ljudi, ki jih je te-

danji fašistični režim smatral za »nevarne elemente«. Večinoma so bili to intelektualci in študentje. Pričevanja vseh bivših internirancev in tudi ječarjev so zelo zanimiva. Včasih so nekatere izjave in rekonstrukcije dogodkov nekoliko protislovne, vsi pa so potrdili, da sta bila v Gonarsu najhujša problema pomanjkanje hrane in nedejavnost. Brezdelje je večino hudo mučilo. Omembe vreden je tudi pogovor z Ivanom Bratkom, enim izmed osmerice, ki ji je uspelo pobegniti iz gonarskega taborišča.

Delo, ki ste ga opravili, je bilo zelo naporno, težavno in zamudno. Kaj Vas je prepričalo, da ste se sploh lotili tako zahtevne raziskave?

Predvsem sem delo sprejela zato, ker sem hotela s to raziskavo sedanjim in bodočim generacijam dokazati, da so bila koncentracijska taborišča tudi v Italiji. Celo mladina iz Gonarsa o tem nič ali pa skoraj nič ne ve, to pa tudi zato, ker je o tem poglavju zgodovine le malo pisanih virov.

Pogovor je zapisala
Helena Jovanovič

Srečanje v Rimu o hudih tržaških gospodarskih problemih

Napovedana vroča tržaška jesen je tu in postaja vse bolj aktualna grožnja o izgubi delovnega mesta za več sto zaposlenih v nekaterih pomembnih tržaških obratih. Kaže, da bodo sindikalne organizacije v prihodnjih dneh zaradi propada tržaškega gospodarstva oklicale splošno stavko. Gre predvsem za hude težave tržaškega Lloydja, škedenjske železarne in tržaškega pristanišča, vendar ne smemo pozabiti na zaskrbljujoč položaj tudi v nekaterih drugih manjših obratih. O tem se je pretekli teden pogovarjala z vladnimi predstavniki v Rimu tržaška delegacija uglednih osebnosti, ki sta jo vodila predsednik deželne vlade Fontanini in tržaški prefekt Cannarozzo. Kaže, da srečanje ni obrodilo zaželenih sadov. Še zlasti so bili razočarani predstavniki tržaškega pristanišča, saj niso imeli sogovornika. Na srečanju sploh ni bilo predstavnikov pristojnega ministrstva za prevoze. Naslednji dan, na novem sestanku, pa so jih sprejeli le nekateri tehniki, ki so odložili vsakršno rešitev na »poznejši datum«.

Pred 50. leti so bili jetniki v Gonarsu osvobojeni Protest proti vsakršni obliki nasilja

Polaganje vencev pred kostnico v Gonarsu

(foto S. Ferrari)

Na svečanosti v Gonarsu ob 50. obletnici razpustitve tamkajšnjega koncentracijskega taborišča je nedeljo, 26. septembra, predvsem izzvenel protest proti vsakršni obliki nasilja nad ljudmi v imenu idej in ideologij, saj bo samo na teh temeljih mogoče graditi novo Evropo, ki bo znala ohraniti mir in zagotoviti spoštovanje človekovih pravic. To misel je poudaril slavnostni govornik Ivan Kristan, predsednik Državnega zbora Slovenije, pred kostnico v Gonarsu, misel pa so povzeli tudi vsi ostali govorniki, od krajevnih oblasti do predstavnikov iz Slovenije in bivših internirancev, ki so bili v tem taborišču zaprti. Za mir pa si je treba prizadevati aktivno in brez prestanka, so dejali, saj se zelo blizu nas bije krvava vojna, taborišča smrti pa še zdaleč niso samo moreč spomin iz preteklosti, kar se je sedaj izkazalo na tleh nekdanje Jugoslavije.

Ssk in občinske volitve Predstavimo se kot politični subjekt

Trst se v zadnjih letih pogreza v vse hujšo krizo, ki sega na mladane vsa področja, od gospodarskega, socialnega in prostorskega pa vse do sožitja med pripadniki tu živčih narodov, v prvi vrsti med Italijani in Slovenci. Vzroke za to vsestransko propadanje je treba v dobri meri iskati v nacionalistično in lokalistično zaprti politiki, ki je zlasti v zadnjih letih označevala osrednje tržaške krajevne uprave, še posebej občinsko, bodisi pod neposredno taktirko LpT bodisi ob njenem bistvenem zunanjem pogojevanju.

Ssk je med tistimi političnimi strankami, ki menijo, da bi premagovanje te brezperspektivne in za Slovence še posebej škodljive politike moral biti glavni cilj na novembrskih tržaških občinskih volitvah. Za to pa je potrebno oblikovati široko volilno zavezništvo, takšno, da bi imelo stvarno možnost volilnega uspeha. Kot se je izkazalo na junijskih pokrajinskih volitvah, pa je skupina sil, ki bi potencialno lahko oblikovale alternativo, dokaj razdrobljena ter mestoma celo medsebojno sprta, in to po vsem sodeč skorajda bolj iz formalno-simbolnih kot iz temeljnih vsebinskih razlogov. To razdrobljenost bi najbrž lažje odpravili, če bi presegli zgolj zunanje volilno povezovanje med posameznimi listami s svojimi simboli ter bi skušali sestaviti skupno listo z novim simbolom, kajpak na osnovi skupne programske in politične platforme.

Tržaško pokrajinsko tajništvo Ssk je na pogovorih z drugimi strankami že izrazilo in zdaj tudi javno potrjuje svojo pripravljenost, da bi čim prej in doobra preverili možnosti za osnovanje nakazanega enotnega volilnega nastopa, in to upoštevajoč prav specifično tržaške stvarnosti, pa tudi težave in napake v preteklih poskusih povezovanja. Enoten nastop različnih demokratičnih sil v tržaški občini bi se med drugim ujemal z enotnim nastopom, ki ga iste ali vsaj podobne sile načrtujejo na istočasni novembrskih volitvah v devinsko-nabrežinski in miljski občini.

Tržaško pokrajinsko tajništvo Ssk ocenjuje, da bi enoten volilni nastop demokratičnih sil v tržaški občini še posebej ustrezal potrebam in koristim slovenskega prebivalstva, saj bi omogočil tudi večjo politično enotnost med Slovenci. Zato poziva slovenske organizirane komponente v vsedržavnih strankah, naj se zavzamejo v tem smislu ter prispevajo k presežanju razlik in ločnic, ki bi v sedanjem političnem položaju, pa tudi upoštevajoč nova volilna pravila, morale na drugo mesto. V takšnem okviru bi bilo možno, da bi se vsi Slovenci predstavili skupno kot politični subjekt, ne več ločeno na slovensko stran in na slovenske komisije vsedržavnih strank. Kot enakopraven partner bi lahko tudi učinkoviteje nastopili s svojimi programskimi predlogi in kandidati.

Pisatelj Alojz Rebula je govoril o usodnosti meje

Strokovnjaki Alpe-Jadrana na »Soških razgovorih« v Bovcu

Prizor z Bovca

V prelepem in z gorami obdanem Bovcu je konec prejšnjega tedna (24., 25. in 26. septembra) v tamkajšnjem Hotelu Alp potekalo trodnevno srečanje, ki so se ga udeležili ugledni strokovnjaki — bilo jih je okrog 20 — z vsega področja delovne skupnosti Alpe-Jadran. Večinoma so bili protagonisti »Soških razgovorov«, tak je bil namreč naslov srečanja, univerzitetni profesorji raznih predmetov, od ekonomistov do zgodovinarjev, izvedencev na kmetijskem, socialnem, kulturnem področju. S posveta je izšla precej natančna analiza Bovca in okolice, ki ju v glavnem rešuje turi-

zem. Predvsem je v tem predelu v srcu območja Alpe-Jadran, saj je po zemljepisni legi blizu t.i. »tromeje« med Slovenijo, Italijo in Avstrijo, občuten demografski padec. Mladine je v teh krajih le za dobro petino. Prebivalci živijo nekako »odrezani od sveta«, razne vinkulacije za ohranitev naravnega okolja pa zavirajo gospodarski razvoj. S posveta je med drugim izšel predlog, naj bi ljudje, ki živijo v Posočju in s svojim delom pomagajo ohranjati ta naravni raj med gorami, dobili tudi ekonomsko nagrado za svoje delo.

Veliko je bilo zgodovinskih prispevkov. Trije strokovnjaki so opi-

sali vojno na Soči iz avstrijskega, italijanskega in slovenskega vidika, govor je bil o migracijskem gibanju v tem predelu, zelo zanimivi pa so bili v petek tudi prispevki s kmetijskega področja, o težavah in razvojnih možnostih ter o gozdovih na področju Alpe-Jadrana. Drugi dan posveta je bil posvečen kulturnim vprašanjem. Znani goriški publicist Celso Macor je govoril o soških ljudstvih in pesnikih. Omenil je Juliusa Kugyja, Simona Gregorčiča, Alojza Gradnika, Karla Detschmanna, Biagia Marina in druge avtorje treh narodov, ki jih je navdihovala Soča.

Z referatom z naslovom »Ljudje ob meji« je na srečanju v Bovcu posegel tudi prof. Alojz Rebula. Dejal je, da je mogoče problem meje obravnavati ne samo iz sociološkega, ampak tudi iz psihološkega in etničnega vidika. Predvsem se je vprašal, če je mogoče »obmejnost« ljudi gledati le z negativnega vidika, kot neke vrste zemljepisni hendikap. Na etičnem področju je mogoče to »prekletstvo meje« ne samo preseči, ampak ga celo odkriti v pozitivni luči. Ljudje ob meji imajo namreč drugačne poglede na vse, kar je »velikega« in »mogočnega« in imajo torej tudi do sveta in drugih bolj iskren in naraven odnos. Življenje ob meji, je zaključil prof. Rebula, je le eden od aspektov in možnih razmer, v katerih živi človek. Dejansko je vse človeštvo na meji z usodnim sosedom — smrtjo.

Udeleženci posveta v Bovcu so se razšli v nedeljo, 26. t.m. Pred odhodom so še napravili povzetek rezultatov zasedanja. V prihodnjih mesecih pa bo izšel zbornik vseh posegov na »Soških razgovorih«.

* * *

Stavkal bo tudi SŠŠ

Sindikata slovenske šole se pridružuje stavkovnemu gibanju, ki ga proglašata Šolski sindikat SNALS, proti zavzetim vladnim ukrepom: krčenje organikov, neupoštevanje pridobljenih pokojninskih pravic, krivično finančno in juridično ravnanje do nestalnega osebja, smešno skromni napovedani poviški.

Vodstveno, učno in neučno osebje bo stavkalo:

petek, 1. oktobra 1993, prvo učno uro — neučno osebje prvo delovno uro;

petek, 22. oktobra 1993, prvo učno uro — neučno osebje prvo delovno uro.

Morebitne nadaljnje akcije bo Odbor SŠŠ pravočasno napovedal.

Večeri se bodo začeli v ponedeljek, 4. oktobra Načrti DSI v novi sezoni

V Peterlinovi dvorani v Trstu na Ulici Donizetti 3 se bo v ponedeljek, 4. oktobra, pričel niz rednih srečanj, ki jih prireja Društvo slovenskih izobražencev. V dvorani so sedaj sicer v teku nujna popravila, vendar bo pobuda stekla redno, brez zamude in brez težav za udeležence, kot so zagotovili pobudniki.

Tudi v tej sezoni bo DSI skušalo opravljati svoje naloge, je dejal predsednik Sergij Pahor, to pomeni, »da hoče še naprej predstavljati priložnost za srečanja tistih tržaških Slovencev, ki so jim slovenska kultura, slovenska misel, umetnost in ustvarjalnost dragocene. Društvo se ne zapira v kakšno ozko specifičnost in hoče postati privlačno za najširše kroge, predvsem pa za mlade, ki se le s težavo približajo njegovim pobudam.

Gost prvega večera v Društvu slovenskih izobražencev bo prof.

Jože Velikonja, geograf in raziskovalec zgodovine slovenskega izseljeništvu v Ameriki. Orisal bo like nekaterih naših uspešnih rojakov v ZDA. Teden kasneje, to je v ponedeljek, 11. oktobra, pa bo prišel iz Ljubljane dr. Edi Kovač, ki bo govoril na temo: 2500-letnica demokracije. Zanimivo bo tudi srečanje s slovensko misijonarko Marijo Šrež, ki živi v Indiji, zadnji ponedeljkov večer v oktobru pa bo posvečen novim človekoljubnim pobudam v Sloveniji.

Oktobrski večeri v Društvu slovenskih izobražencev bodo torej nudili »pogled v svet«, v nadaljevanju pa bo dovolj priložnosti tudi za obravnavanje naše specifične problematike. Vsi večeri bodo kot običajno ob ponedeljkih ob 20.30. V kratkem naj bi ob enem DSI začelo tudi svojo razstavljalško dejavnost. Prvi bo na vrsti slikar Milan Volovšek, izseljenec iz Argentine.

Zavlačevanje s prispevki je ustrahovanje manjšine

Zborovanje na Opčinah dokaz življenjske volje Glasbene matice

Glasbena matica je na robu preživetja, saj za sedaj še ni dobila nujnih finančnih sredstev, tako da ni denarja niti za plače profesorjev, kaj šele za uresničitev drugih načrtov. Koncertna sezona je za sedaj še pod velikim vprašajem. Stanje je torej dramatično in če v kratkem ne bo prišlo do izplačila deželnega prispevka, bo odgovor na vprašanje »Ali so Glasbeni matici šteti dnevi?« — tak je bil namreč naslov zborovanja, ki je bil v četrtek, 23. t.m., v Prosvetnem domu na Opčinah — na žalost pritrđen. Številna prisotnost na tem srečanju je vsekakor pokazala, da člani te ustanove niso sami, ampak da je z njimi solidarna celotna slovenska narodnostna skupnost in jim je pripravljena pomagati v boju za preživetje.

V Prosvetnem domu je v različnih posegih prišlo predvsem do izraza ogorčenje zaradi nerazumljivega in neutemeljenega zavlačevanja z izplačilom deželnih prispevkov, kot to predvideva zakon za obmejna področja. Težavni položaj te ustanove so uvodoma opisali ravnatelj Bogdan Kralj, predstavnik upravnega sveta Adrijan Semen in sindikalni predstavnik profesorjev Ravel Kodrič. Nekateri udeleženci so poudarili, da gre za pravo ustrahovanje manjšine. Sergij Pahor je kot predstavnik Sveta slovenskih organizacij dejal, da hočejo na ta način člane slovenske manjšine prisiliti, da bi se začeli pripraviti med seboj še za ta skromna sredstva. To

Udeležba na posvetu o usodi GM je bila nad vse številna (foto D. Križmančič)

je krivica, ki se godi našim otrokom in našim staršem, je poudaril. Nekateri so govorili o možnosti neke skupne akcije, če se problem v kratkem ne reši, in o možnosti, da bi ubrali sodno pot, saj je nepravilno, da dežela dobiva obresti od denarja, ki ga zadržuje, razne ustanove pa morajo plačevati obresti na posojila za vsote, ki jih niso pravočasno dobili.

Deželni tajnik Ssk Ivo Jevnikar pa je predvsem poudaril nujnost, da bi Glasbena matica postala konservatorij, torej državno priznana šola. Celo Macčanov zakon, s čigar vsebino se sicer naša manjšina ne strinja, priznava slovenski manjšini pravico do konservatorija. Jevnikar je omenil, da bi se lahko poslužili tudi t.i. »zakona o prozornosti« in tako izvedeli, kjer

se deželni prispevki toliko časa ustavljajo in zakaj. »V tem trenutku,« je še menil, »smo žrtve izsiljevanja z materialnimi sredstvi, da bi bila naša manjšina bolj popustljiva v drugih zadevah. Za pomoč se bo treba obrniti tudi na Slovenijo, niti na misel pa nam ne sme priti, da bi govorili o možnosti zapiranja te glasbene ustanove.«

Podpredsednik deželnega sveta Miloš Budin pa je bil prepričan, da so zamude pri izplačilu krivi le zapletljivi birokratske narave in da se bo problem kmalu rešil. Poudaril pa je, da je nujno razmišljati o bodočnosti GM v prihodnjih letih in da si bo treba predvsem prizadevati za njeno državno priznanje. Podpredsednik upravnega sveta Glasbene matice dr. Drago Štoka je tudi dejal, da je treba v tem težkem trenutku vztrajati. Vsakič, ko so bila v teku dogovarjanja med Italijo in nekoč Jugoslavijo, danes pa Slovenijo, je naša manjšina doživljala pritiske finančne in drugačne narave.

Na zborovanju v Prosvetnem domu na Opčinah se je oglašil še marsikdo in izrekel solidarnost zaposlenim pri tej slovenski glasbeni ustanovi. A če se Glasbena matica joka, se tudi druge slovenske ustanove ne smejejo. Zavlačevanje z izplačilom prispevkov postaja tudi zanje iz dneva v dan bolj zaskrbljujoče. Kaj pa bo drugo leto, ko naj bi že itak nezadostne prispevke znižali še za polovico? Zavedati se torej moramo, da tu ne gre le za preživetje Glasbene matice, ampak za preživetje vse naše slovenske kulture v zajedstvu in se temu primerno ravnati z drugačnimi prijemi in pristopi, kot smo jih bili vajeni doslej.

Šola v Šempolaju naj bi bila v nekaj mesecih ponovno odprta

Izredna komisarka za devinsko-nabrežinsko občino Mattia Neri je staršem, ki so nadaljevali s protestom zaradi zaprtja vrta in osnovne šole v Šempolaju, obljubila, da se bodo dela začela konec oktobra. Kot kaže, je poslopje potrebno nekaterih popravil, tako naj bi vsaj ugotovili izvedenci KZE. Med drugim naj bi bile teže za ogrevanjem.

Starši so od komisarke zahtevali še dodatna pojasnila in so predvsem poudarili, da »svoje« šole v Šempolaju nikakor ne nameravajo izgubiti. Neri je jim je na srečanju, ki je bilo prejšnji teden na županstvu, zagotovila, da ni nikoli mislila na zaprtje šole, ni pa vedela povedati, kdaj bodo otroci spet lahko sedli za šolske klopi v Šempolaju. Starši so vsekakor sklenili, da vsaj za dva tedna zakopljejo »bojno sekuro«, obljubili pa so, da s protesti ne bodo prenehali, dokler se vrata šole ne bodo spet odprla.

Potekal je v Marijinem domu pri Sv. Ivanu

1. Video skavt festival

SZSO je v soboto, 25. septembra, priredila v Marijinem domu pri Sv. Ivanu svoj prvi »Video Skavt Festival«. Naj razložim, za kaj pravzaprav gre. Zadnja leta se je uveljavila navada, da najlepše trenutke, ki jih doživimo na taboru, posnamemo na filmski trak. Nekateri skavti, ki so za to navdušeni, posnetke montirajo in tako nastane film o taboru. Ker smo letos, z razliko od lanskega leta, imeli kar 4 filmske posnetke o taborih, smo se odločili, da bomo filme predvajali na posebnem večeru. Tako se je v natrpani dvorani zvrstilo na platnu več filmov, ki jih je potem ocenjevala posebna komisija in tudi publika. Komisiji je predsedoval naš bivši dolgoletni načelnik Marjan Jevnikar — Beli Jastrebo. Večer se je tako, s podelitvijo nagrad v obliki Skavta Oskarja, zaključil v veseljem vzdušju.

Navihana Antilopa

* * *

Original Valvazorjeve »Slave Vojvodine Kranjske« se je po zaslugi slovenskega podjetnika dr. Vanje Lokarja spet vrnil v grad Bogenšperk, kjer je delo nastajalo. Dragocene knjige — gre namreč za ene redkih originalov, ki so se še ohranili — bodo od sedaj na ogled v Valvazorjevi delovni sobi. Na gradu, kjer je danes muzej, so bili darila izredno veseli, saj jim je v drugače bogati zbirki manjkala prav ta dragocenost, na kateri pravzaprav sloni slava gradu.

Diplomski nastop Aljoše Starca

V polni dvorani Prosvetnega doma na Opčinah, kjer se je v četrtek, 23. septembra, le nekaj trenutkov prej zaključila razgreta razprava o usodi Glasbene matice, je nastopil mladi pianist Aljoša Starc. Šlo je za njegov diplomski koncert, diplomo pa je, kot smo kasneje zvedeli, opravil z najvišjo oceno. Starc je eden od najbolj obetajočih mladih glasbenih umetnikov, kar je tudi dokazal na Opčinah. Izvajal je skladbe Schumanna, Brahmsa, Liszta in Dalapiccole.

(foto D. Križmančič)

S tiskovne konference o novi sezoni SSG

»Kljub majhnim sredstvom nočemo pokazati revščine v repertoarju«

Slovensko stalno gledališče je v torek, 28. t. m., s tiskovno konferenco v Kulturnem domu v Trstu tudi uradno pričelo svojo novo sezono 1993/94, na katero pa se tako vodstvo gledališča kot tudi igralci ž dolgo pripravljajo. Na repertoarju bo letos 8 predstav, če seveda finančna stiska le ne bo prehuda, izven abonmaja si bo mogoče ogledati še 7 iger, iz lanske sezone pa bo SSG obnovilo 4 uspešnice. Gledališče bo torej zaplulo v novo sezono z najboljšimi željami in načrti, spored je dovolj zanimiv in »kompetitiven«, pester, poseben poudarek pa sloni tudi letos na komediji.

Predsednik upravnega sveta SSG Rafko Dolhar je v svojem posegu opozoril na senčno plat. Gledališče se nahaja v hudi finančni krizi, posebno še, ker naj bi prispevke znižali kar za ogromno vsoto 800 milijonov. Tudi, a ne samo zaradi tega, pa bi želeli, da bi v tej sezoni Kulturni dom zaživel drugače kot doslej. »Potrudili se

Posnetek s tiskovne konference SSG. Na sliki so: (z leve) Jože Babič, Miroslav Košuta, Rafko Dolhar in Mario Uršič (foto D. Križmančič)

ni repertoar naletel na ugoden odziv publike. SSG pa se bo gledalcem skušal približati še z drugimi pobudami, z gostovanji tudi v krajih, »ki odra ne premorejo«, s številnimi gostovanji, cene abonmajev se v povprečju niso povišale, tako imenovani »družinski abonma«, ki omogoča tudi ostalim družinskim članom abonenta, da dobijo vstopnice po nižji ceni, pa bo veljal za vse reprize, tudi za soboto.

Tiskovne konference sta se udeležila tudi režiserja dveh del,

ki bosta prva na sporedu. Sezona se bo začela s krstno izvedbo »Operacije Timava« Alojza Rebulca, umetniška preinterpretacija zgodovinskih dejstev, ki so pripeljala do 1. in 2. tržaškega procesa, v režiji Maria Uršiča, »starešina« Jože Babič pa je predstavil monodramo sodobnega avstrijskega avtorja Helmuta Peschina »Boš že videla«, igro o omejevanju človeške svobode z moralnim izsiljevanjem. Delo interpretira igralka Mira Sarđoč.

(hj)

SLOVENSKO STALNO GLEDALIŠČE

Predstave v abonmaju

Alojz Rebula: Operacija Timava (drama - krstna uprizoritev)

Evald Flisar: Kaj pa Leonardo (tragikomedija — gostovanje MGL iz Ljubljane)

Helmut Peschina: Boš že videla (monodrama)

Ronald Harwood: Garderobier (komedija)

Ray Cooney: Zbeži od žene (komedija — gostovanje Prešernovega gledališča Kranj)

Miroslav Krleža: V agoniji (drama)

Peter Stone - Jule Styne - Bob Merrill: Sugar (glasbena komedija)

Molière: Zdravnik po sili (komedija)

V Dolini predstavili pesniški zbirki Borisa Pangerca in Marija Čuka

Na županstvu v Dolini je bila v petek, 24. septembra, dvojna predstavitev del domačih umetnikov, »Bližanje« Borisa Pangerca in »Sledovi v pesku« Marija Čuka. Gre za pesniški zbirki dveh popolnoma različnih avtorjev, ki pa imata skupno stremljenje po estetiki. Naša literarna »zgodovina« je tako bogatejša za dve knjigi, ki sta izšli pod pokroviteljstvom dolinske občine in koprške založbe Lipa.

Pangerčevo in Čukovo zbirko je na srečanju predstavil nadvse ugleden gost iz Slovenije, dr. France Bernik, predsednik Slovenske akademije znanosti in umetnosti. Opozoril je na razlike med obema pesnikoma — oba svoj miselni svet razvijata popolnoma drugače, z drugačnim pristopom, kljub temu pa je tudi pri njiju mogoče najti skupne točke, saj gre za človeka, ki sodita v isti zgodovinski in kulturni prostor. Pangerc je v svojem literarnem iskanju bolj vezan na tradicijo, Čuk pa je ubral drugačno smer, pot iskanja novih, modernih tokov.

Na slovesni predstavitvi so spregovorili še predstavnika dolinske

občine — župan Pečenik in odbornik Stefančič, založnik Jože Hočvar in urednica Ines Cergol Bavčar, slovesen pečat pa je srečanju dal nastop trobilne skupine ricmanjske godbe.

Na dolinski občini so prejšnji teden predstavili dve novi pesniški zbirki domačih umetnikov. Avtorja — Čuk in Pangerc — sta prvi in drugi z leve (foto D. Križmančič)

Jubilejna številka Celovškega Zvona

V Celovcu so izdali »praznično« številko Celovškega Zvona, ki izhaja že 10. leto. O tem, da je ta revija drugačna kot običajno priča že platnica z robom v mavričnih barvah. Poleg tega zunanjšega videza pa je tokratna številka bogatejša tudi po vsebini. O jubileju vseslovenske »revije za leposlovje, kritiko, kulturna, družbena in verska vprašanja«, kot piše v podnaslovu, so nekaj misli v uvodu prispevali uredniki in ustanovitelji te publikacije. Glavni urednik Celovškega Zvona je dr. Reginald Vospersnik, ostali sodelavci pa so priznani kulturniki tako iz matičnega kot iz zamejskega slovenskega sveta. Revija izhaja štiri krat letno.

»Koliko duhovnih in političnih milijev premeril slovenski narod, mi šine skozi možgane, odkod smo "pre-tihotapili" pod ljubosumno-kritičnim nadzorom tedanje socialistične oblasti v Štehvanskem sodu, podobni staremu Dalmatinu, prvo številko Celovškega Zvona v Ljubljano,« je v uvodu zapisal dr. Vospersnik. »Deset let kasneje je ta skupina (ki je od samega začetka oblikovala revijo — op. ur.) še na delu, nekoliko širša, nič manj zavzeta... Temeljna preusmeritev Slovenije v desetletju dosedanjega celovškega »zvonjenja« mora biti tudi revijinim sotrudnikom vzpodbuda za iskanje novih poti: upoštevajoč posebno mesta, ki ga je Celovški Zvon zapolnjeval v preteklem desetletju, bo morala kulturno-politična revija, ki izhaja v Celovcu, v drugem desetletju poiskati nišo, ki je slovenska publicistika ne pokriva...«

V jubilejni številki je več prispevkov z različnih področij, od leposlovja do domovinske in filozofske tematike. Daljša članka sta posvečena tudi zamejskima umetnikoma, ki sta se letos povzpela na 80. življenjsko stopnico: Borisu Pahorju in Vinku Beliču.

Trg zahteva vedno večjo kvaliteto vina terana

V teh dneh se je začela trgati tudi v vaseh gornjega Krasa, kjer je glavna sorta teran. Kot znano gre za sorto refoška, oziroma točneje, nekdanji so trdili, da smemo za teran smatrati le rdeče pečljati refošk, ki na kraški zemlji daje vino teran. Dandanes so strokovne službe nekoliko razširile podvrsti refoška, ki na Krasu dajejo teran. Teranov grozd naj bi po opisu bil piramidaste oblike in močno razvejan. Jagode so sorazmerno debele, okroglaste, včasih jajčaste in temnomodre barve, na vrhu pa naj bi imele le temnorjavo piko. Grozdni pecelj je dolg, močan in lesnat, listi pa sorazmerno veliki. Z uvajanjem različnih refoškov, ki naj bi dajali teran, se je značilnost tega vina nekoliko spremenila. Vinogradniki so stremeli predvsem po veliki količini pridelka, kar gre vedno na škodo kvalitete. Teran je sploh vino, ki le ob ugodni letini z veliko sonca doseže 10 do 11 stopinj alkohola, z večjo količino grozdja na trto pa je nemogoče doseči višjo alkoholno stopnjo. Strokovne analize zadnjih let so pokazale, da je mogoče pridelati teran visoke kakovosti le tako, da je pridelek na posamezen trs nižji. Da se torej delo izplača mora biti večje število trt na hektar.

Na Krasu se je tradicionalno uveljavil latnik kot vzgojna oblika. Gre za sistem, ki ima gotovo določene prednosti, po drugi strani pa je težko s tem vzgojnim sistemom zreducirati proizvodnjo na trto. V kolikor je v zadnjih letih opaziti presežke v vinu in torej večje zaloge namiznih vin, bo trg zahteval vse večjo usmerjenost v kvaliteto. Vinogradniki naj bi se torej zamislili in svoje vinograde preusmerili v to smer. To

pravilo naj bi veljalo še zlasti za nove vinograde. Ob nižji proizvodnji na trto se namreč izboljša celotna struktura grozda, mošta in posredno vina. Grozdje v prvi vrsti lahko bolje dozori, kar je predpogoj, da ima mošt ob zaželeni sladkorni stopnji tudi potrebne kisline in sploh cvetico, ki je zaželjena, ker daje vinu določeno tipičnost.

Osebj Radia Trst A ustanovilo akcijski odbor

Prejeli smo naslednje tiskovno poročilo, ki ga objavljamo. (Ur.)

Pereči problemi slovenskih radijskih sporedov so bili v ponedeljek, 27. septembra, predmet razprave na skupščini osebja Radia Trst A. Na dan so prišli stari in nerešeni problemi, ki so že kronični in hromijo razvoj vseh sektorjev slovenskih oddaj, ter novi, ki grozijo ob spremembah v vrhu osrednjega vodstva RAI v Rimu. Ta pripravlja in napoveduje varčevanje in klestenje produktivnih stroškov in osebja, kar naj bi šlo na račun tudi naših oddaj, ki se že tako in tako producirajo z minimalnim osebjem in sodelavci ter nezadostnimi finančnimi sredstvi.

Da bi učinkovito zastopali upravičena pričakovanja in zahteve slovenskih poslušalcev ter osebja in da bi pravilno obveščali javnost o dogajanju, je skupščina sklenila ustanoviti akcijski odbor, v katerem bo zastopano vse osebje in ki bo imel nalogo koordinirati skupno delo ter seznanjati javnost s pobudami skupščine.

Kvalitetno vino torej dobimo iz kvalitetnega grozdja, to naj bo torej izhodišče za nadaljnje delo. Seveda je tudi kletarsko delo izredno važno. Za rdeča vina je barva velikega pomena. Za teran je zaželeno, da je temen, rubinasto rdeč in da na steklenici ali kozarcu pusti značilen temen rob in senco. Barva se včasih celo nagiba na vijoličasto, je prijetnega kiselkastega okusa, predvsem zaradi visoke koncentracije mlečne kisline, ki z ogljikovo prispeva k skladnosti okusa. Po okusu je polno, ubrano, kot pravijo harmonično in osvežujoče vino. Teran ima navadno prijeten vonj, ki spominja na maline in borovnice ali celo črni ribez. Priporočljiv je še zlasti ob pršutu in mesu nasploh.

Za teran je torej važno, da ima lepo barvo. Zato moramo pri predelavi tega grozdja paziti, da rdeče barvne snovi pridejo iz jagodne kožice v grozdni sok. Med vrenjem nastali alkohol izluži barvo. Za rdeče sorte na splošno in teran tudi, je torej dobro, če temperatura preseže 20 stopinj Celzija, ker se ob višji temperaturi lepše izloči barva. Vsekakor moramo paziti, da drozga ne izluži preveč tanina, kar je pri teranu sicer precej pogost pojav. Priporočljivo je, da vrhnji klobuk, ki nastane ob vrenju, večkrat na dan premešamo z ostalim, spodnjim moštom. Ko je mošt po nekaj dneh dovolj obarvan, ga pretočimo, drozgo pa iztisnemo. Paziti pa moramo, da ne iztisnemo preveč drozge, ker obstaja nevarnost, da bi prišlo v vino preveč taninov in drugih snovi, zaradi česar bi vino postalo trpko ali neharmonično.

M.T.

NOVICE

Z novo delovno sezono slovenskega Radia Trst A bo prišlo do nekaterih novosti. Začela se bo nova serija Mladega vala, ki bo, kot obljublja uredniki, prijetnejša, lahkotnejša, predvsem pa bo v teh oddajah več glasbe za mlade. Ker bodo večinoma oddajali v živo, bo mogoče stopiti v neposreden stik z uredniki. Telefonska številka je 040/362875 in 660190.

* * *

V prostorih Beneške palače v Naborjetu v Kanalski dolini so v ponedeljek, 27. septembra, slavili dvojni praznik: odprtje novega društva, ki je bilo v teh krajih ustanovljeno pred dvema letoma z imenom »Planika«, ter predstavitev knjige z naslovom »Socialni antropolog o Slovencih« avtorja Roberta Minnicha. Oba dogodka sta pomembna, še posebno razveseljivo pa je dejstvo, da je v Kanalski dolini nastalo novo slovensko društvo, ki bo med drugim skrbelo tudi za organizacijo tečaja slovenskega jezika v tistih krajih.

* * *

V Deželnem svetu Furlanije-Julijske krajine sedita od prejšnjega tedna dva nova svetovalca. To sta Anna Piccioni (Severna liga) in Roberto De Gioia (PSI). Sedla sta na mesto dveh svetovalcev, ki sta pripadala PSI in DSL. Deželno upravno sodišče je namreč ugotovilo, da je prišlo do nepravilnosti pri štetju glasov.

* * *

Med številnimi slovenskimi ustanovami, ki preživljajo težke trenutke, je tudi tržaški Dijaški dom. Kljub temu, da udeleženci niso dobivali plač, je bil dom dejaven tudi poleti, zaposleni pa so do sedaj dobili komaj julijsko plačo. Letošnje število vpisanih pa je tako visoko, da se pojavlja še dodatna stiska zaradi prostora.

Janko Jež

Še o prostovoljni predaji Trsta Avstriji (Stališča Attilia Tamara in njegove psevdozgodovinske šole)

Kljub zgodovinsko dokazanemu dejstvu, da se je Trst prostovoljno predal leta 1382 Avstriji, se je leta 1982 tržaška kulturna elita razpisala in pri tem zavzemala stališče glede ene ali glede drugačne teorije. Proti prostovoljnosti se je previdno izrekala uradna liberalnacionalistična komponenta, ki je tedaj vedrila in oblačila v našem mestu.

Najglasnejši zagovornik teze o prostovoljnosti je bil doslej Pietro Kandler, najspretnější in zato najbolj nezanesljiv njegov nasprotnik pa Attilio Tamaro. Kandlerjeva zanesljivost sloni na zgodovinsko dokazanih dejstvih. Tamaro pa je napisal Trstu morda epsko najlepši zgodovinski spev, ki včasih meji na fantazijo in leporečnost, tako da so ga njegovi nasprotniki imeli za lažnika in potvarjevalca resnice. Sam Gian Stuparich se je glede predaje

Avstriji ravnal po Tamaru, kar je dokazal, ko je leta 1932 govoril svojim dijakom pred Oberdankovim spomenikom ob 50-letnici njegove usmrtnice.

Tamaro je svojo zgodovino Trsta objavil leta 1924 (Ed. Stock, Rim), ponatis pa je izšel leta 1976 v Trstu pri založbi Lint. Obsežen in tehten uvod k drugi izdaji je napisal zgodovinar in univerzitetni docent za tržaško zgodovino Giulio Cervani. Ta priznava Tamaru veliko rodoljubno navdušenje in doslednost, vendar čisto jasno pove, da Tamaru manjka objektivnost in čut odgovornosti resnega zgodovinarja in da sploh zanemari gospodarske in socialne komponente, ki so bistvene pri opisanju zgodovinskih obdobij in dogajanj. Zato se je Attilio Tamaro z lahkoto uveljavil v krogu oblastnih elitarjev, ki so hegemonizirali iredentistično

borbo proti Avstriji in vseskozi proti temu, kar je bilo slovenskega na naših tleh. Dostojen zgodovinar npr. ne more prikrivati oziroma zmanjševati italijanske odgovornosti za nenapovedan in zahrbtnen napad na Slovenijo oziroma Jugoslavijo ob izbruhu druge svetovne vojne, to je samo pet let, potem ko sta jugoslovanski vladni predsednik Stojadinović in italijanski zunanji minister Ciano (to je bil Mussolinijev zet) podpisala **pakt o večnem prijateljstvu** med obema državama. Tamaro sploh ne piše o grozodejstvih, ki pa jih je italijanska vojska počenjala, seveda skupaj z Nemci, v Sloveniji: požiganje vasi, strejanje talcev, fantov in deklet, odganjanje starejših ljudi in otrok v lagerje smrti. Teh je bilo samo v Italiji kakih petdeset. Med najbližjimi so bila taborišča v Gonarsu in na Visu, da ne govorimo o tržaški Rižarni. Tamaro ne piše o sovražnem nastopanju tržaških nacional-liberalcev že pod Avstrijo proti slovenskemu življu, ki so mu krtili vse pravice, kar tudi danes počenjajo z nezmanjšano ihto. Prav tako pozablja, da so tudi pod Italijo, in sicer še pred pojavom fašizma, napovedali oster boj proti Slovencem, da so skupaj s fašisti požigali slovenske narodne domove, med temi

Vrhunska športnica pri Shinkhai k.k.

Shinkhai karate klub s Proseka je imel v soboto, 25. t.m., v gosteh športnico Nadjo Ferluga, večkratno italijansko in evropsko prvakinjo ter svetovno podprakinjo v karateju, ki sedaj kot edina ženska v Italiji vodi telovadnico, kjer trenirajo te orientalske borilne veščine. Atletinja je članke slovenskega društva opozorila na najpogostejše napake, ki jih običajno dela vsakdo, kdor se s tem športom ukvarja. Na sliki: Nadja Ferluga z najmlajšimi karateisti Shinkhai k.k. (foto S. Ferrari)

NOVI LIST

Izdajatelj: Zadruga z o.z. »NOVI LIST« - Reg. na sodišču v Trstu dne 20.4.1954, štev. 157.

Uredništvo: Martin Breclj, Bojan Brezigar, Ivo Jevnikar, Helena Jovanovič, Drago Legiša (glavni in odgovorni urednik), Miro Oppelt, Saša Rudolf, Marko Tavčar in Egidij Vršaj.

Fotostavek in tisk: Tiskarna Graphart, Trst, tel. 040/772151.

Tudi prvoligaško košarkarsko prvenstvo pod vplivom vsesplošne gospodarske krize

V duhu vsesplošne gospodarske recesije je v nedeljo štartalo italijansko prvoligaško košarkarsko prvenstvo. V prejšnjih letih je veljalo za pravi business z milijardskimi pogodbami mogočnih pokroviteljev, ki so privabili zveneča imena svetovne košarke. Mrzlica se je še zlasti v zadnjih manj rožnatih časih precej polegla, v prvi vrsti, ker primanjkuje denar, nenazadnje pa tudi zaradi zelo skromnih — celo sramotnih — rezultatov državne reprezentance. Upadlo je število navijačev, ki se odločajo za druge športe, v prvi vrsti za odbojko.

Tako je letos v Italijo prispel »najcenejši« tujec, kar jih pomnijo košarkarski strokovnjaki, Američan Copa, ki nastopa pri veronskem Glaxu. Izračunali so, da zasluži na tekmo približno 3.000 dolarjev, to pomeni manj kot 20 milijonov lir mesečno — božansko vsoto za navadnega smrtnika, vendar doslej naravnost smešno za košarkarskega asa. Morda se nekaj le spreminja...

V ožji krog favoritov sodita bolonjski prvoligaš Buckler in tržaški Stefanfel, društvi, ki sta se poleti najbolj okrepili. Pri Bucklerju — lanskoletnemu Knorru — je bivši ameriški profesionalc Levingston zamenjal Kanadčana Wenningtona, kar nedvomno pomeni precejšen kakovosten skok. Skupno s Srbom Danilovičem tvorita eno izmed najmočnejših dvojic v letošnjem prvenstvu.

Najpomembnejši okrepitevi tržaškega Stefanfela sta temnopolti 209 cm visoki Američan Lampley in verjetno najboljši italijanski bek-režiser Ferdinando Gentile. Tanjevičeve izbire so se že izkazale kot izredno posrečene, saj so Tržačani doslej tako v prvenstvenih turnirjih kot v italijanskem pokalu zmagali vse, kar se je pač da-

lo. Stefanfel je med drugim najvišja ekipa v prvenstvu. V prvi peterki so kar štiri igralci visoki nad 2,00 m, Bodiroga (2,04), Fučka (2,14), Lampley (2,09) in Cantarello (2,14). Peti mož na igrišču pa je Gentile, ki sodi med najnevarnejše strelce prvenstva. Gre za zelo homogeno ekipo, ki se bo po vsej verjetnosti enakovredno borila z najmočnejšimi evropskimi klubi.

Vidno vlogo bosta verjetno odigrali tudi Benetton iz Trevisa in Scavolini iz Pesara. Pri Benettonu še pogrešajo hrvaškega asa Tonija Kukoča, ki ga je letos sicer nadomestil bivši ameriški profesionalc Garland, prispel pa je tudi soliden italijanski košarkar Riccardo Pittis. V Pesaru pa je priljubljenega Darren Daya zamenjal George Mc Cloud.

V letošnjem prvoligaškem prvenstvu še zadnjič nastopa 16 ekip. Od prihodnjega prvenstva bo namreč v A 1 ligi prostor za 14 klubov, v A 2 ligi pa za 18. To pomeni, da bo letošnje prvenstvo še težje in da bo boj za obstanek še bolj zagrižen.

(Dar)

Nova papeška okrožnica

Dne 5. oktobra bodo v Rimu objavili novo okrožnico papeža Janeza Pavla II. z naslovom »Veritatis Splendor« (Sij resnice). Okrožnica bo imela 180 strani in bo naslovljena na vse škofo katoliške Cerkve. To pomeni, da je nova enciklika notranjega in doktrinarnega značaja. Vsebuje tri poglavja, ki obravnavajo temeljna vprašanja moralnega nauka katoliške Cerkve.

Medtem je papež Janez Pavel II. opravil pastoralni obisk v Piemontskem mestu Asti. V enem svojih številnih nagovorov na vernike je papež obravnaval krizo vrednot, ki je značilna za sodanjo družbo. Zavzel se je za globoko prenavo ljudi, za osebno odgovornost ter za spoštovanje vseh tistih načel, ki so bistvena za uresničevanje Božjega načrta na zemlji. Politike in javne upravitelje je pozval, naj svoje delo pojmujejo kot službo bližnjemu, vsa njihova dejanja pa naj bodo prozorna. Ponovno je nastopil proti splavu in evtanaziji in pozval vernike, naj ne dovolijo, da v njihovih domovih gospodari miselnost, po kateri je vsakomur vse dovoljeno.

Kongres Slovenske skupnosti za tržaško pokrajino

bo v kongresnem središču na Pomorski postaji v Trstu v nedeljo, 3. oktobra 1993, ob 9. uri.

DNEVNI RED:

- pozdrav predsedstva kongresa
- politično poročilo pokrajinskega tajnika
- pozdravi gostov
- odmor
- razprava
- volitve pokrajinskih strankinih organov in delegatov za deželni kongres Slovenske skupnosti

tudi Balkan v Trstu, itd. itd. Zdaj pa zahtevajo preiskave proti infojtorjem! Kako je mogel državni predsednik Scalfaro nasesti tej podli gonji proti nam? S tem je samo skrajno zaostrel položaj točno ob začetku pogajanj o posodobitvi Osimske pogodbe iz leta 1975. Med radijsko oddajo Milano — Trieste na tržaški pomorski postaji so celo grozili z novo vojno za osvoboditev Istre, Reke in Dalmacije! Slovenci smo zato postali silno nezaupljivi in oprezni spričo pogajanj v takih okoliščinah, ki so jih tudi nekateri vladni in občinski krogi spretno podpihovali. Misovski prvak Fini je zašel tako daleč, da zahteva, naj se Slovenija uradno opraviči za gorje, ki so ga istrski begunci doživeli po drugi svetovni vojni. Skliceval se je pri tem na nemškega kanclerja Adenauerja, ki je prosil Poljake za odpuščanje, in na avstrijskega predsednika Wranitzkega, ki je isto napravil na Danskem. Ali so znoreli? Mar res mislijo, da so zmagali v drugi svetovni vojni? Vedite, da na italijanskih srednjih šolah v Trstu sploh ne obravnavajo pri uri zgodovine razdejanja, ki so ga nacifašisti povzročili po Evropi in svetu med zadnjim svetovnim klanjem: 10 milijonov padlih v Evropi, 2 milijona padlih v Jugoslaviji, v Sloveniji pa 200 tisoč!

Zakaj torej v italijanskih šolah ne svarijo mladino pred zablodami, ki so jih njihovi očetje zagrešili pred očmi vsega sveta v našo škodo? Ta preteklost jim zares ne more biti v ponos in korist! Današnja mladina sploh misli, da je Italija izšla iz zadnje svetovne vojne kot zmagovalka in da so Slovenci, ki so maja 1945 v sklopu jugoslovanske osvobodilne armade zasedli Trst, zgolj sovražni okupatorji. Zakaj niso mladini brez ovinkov povedali, da so jih Slovenci s pravico samoobrambe po trdih bojih prej prisilili do brezpogojne kapitulacije, nato pa jih napodili nazaj tja, od koder so prišli?

Izgleda, da se italijanskim prenapetim revanšistom spet obujajo spomini na interventistične prostovoljne podvige v Istri in na Reki. Če se še spominjate, je Mussolinijev ideološki predhodnik D'Annunzio po prvi svetovni vojni s peščico prostovoljcev s pomočjo in sredstvi vojske in seveda na vojaških kamijonih popeljala iz Ronk proti Tržiču med Trstom in Reko, počez skozi severno Istro bliskovito zasedel svobodno reško državo in s tem doseglja, da je Italija spet postala gospodarica Reke in Kvarnerja.

Tržaški novofašistični prvak Roberto Menia si je izmislil nekaj podobnega. Menia trdi, da je neki italijanski polkovnik padalcev že skušal ugotoviti,

ali je možno ponoviti podvig, kakršnega je D'Annunzio napravil na Reki. Zaenkrat čas za to še ni dozorel, »če pa bi v Istri prišlo do spopada med italijansko manjšino in Zagrebom, bi tega ne gledali križem rok!«

Glavni argument pri dokazovanju krivic, ki so se zgodile istrskim beguncem takoj po vojni, je — vsaj tako kaže — uporaba ustrahovalne prisile pri pospeševanju izseljevanja Istranov v Italijo. To je laž. Takoj po koncu vojne so prizadeti prebivalci začeli panično zapuščati obmejna področja. Šlo je v glavnem za ljudi, ki so vedeli, da jih bodo postavili pred sodišče kot vojne kriminalce. Njihovo medvojno početje smo že opisali. Jugoslovanska oblastva so takoj zaprla mejo in ustavila izseljevanje. Italijanska oblastva so energično protestirala in zahtevala, naj jugoslovanski organi spet odprejo mejo in dovolijo svobodno izselitev vsakomur, ki bi to želel. Samozvano vodstvo istrskih beguncev je namreč razložilo oblastem, da je izseljevanje nujno, ker bi le masa izseljencev ob predvidenem ljudskem glasovanju, ki bi seveda plebiscitar- no izpadla v italijansko korist, lahko odločilno vplivalo na svetovno javno mnenje, kar naj bi omogočilo začetek italijanske protijugoslovanske revizionistične politike. (dalje)